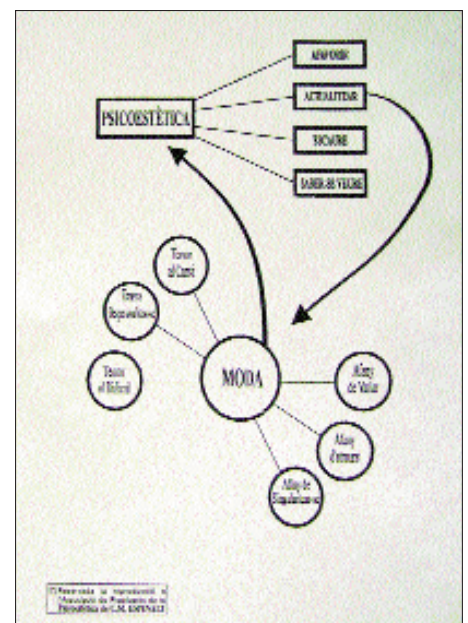

Carles M. Espinalt: oratòria, sentit polític i expressivitat

JORDI SOLÉ I CAMARDONS (jsol12@xtec.cat)

Aquest escrit és la continuació de l'article «Contra la tergiversació idiomàtica i psicològica» en què comentava les referències que C.M. Espinalt va fer sobre el llenguatge, sobre la llengua catalana, sobre la relació de la llengua amb l'individu i amb el poble, sobre la deslleialtat lingüística, sobre la relació entre llengua caràcter, etc., en els diversos assaigs inclosos en el volum *Obra escrita* (1987).

Oratòria i sentit polític

Dins l'obra *Sentit polític dels catalans* (1964), Carles M. Espinalt relaciona la crisi de sentit polític dels catalans amb la llengua, crisi que «comença ja en la nostra manca d'expressivitat verbal, per rudimentari coneixement del propi idioma, que, sense un estudi escolar, parlem de rutina. La nostra ignorància lingüística, encara que pugui semblar confondre el fons amb la forma, és un dels nostres principals handicaps per a transformar-nos en homes públics...». Espinalt parla sobretot d'oratòria, però també de capacitat d'anàlisi i de la concreció idiomàtica d'aquesta anàlisi. Ho veiem en aquest inici de segle XXI, en què molts polítics, incapaços d'aquest recurs, cauen constantment en l'insult i la desqualificació. Espinalt fa justament el contrari: la riquesa del seu discurs es troba en l'aportació que fa a l'anàlisi de la rea-

litat des del seu camp de coneixement, que és la psicologia, atès que sap utilitzar cada mot en un sentit que converteix les paraules en autèntiques eines de comprensió. Fixeu-vos, a tall d'exemple, en allò que diu: «La falta de domini idiomàtic ens dona un to d'aficionats i afua indegudament el nostre sentit del ridícul. Parlar en públic, entre nosaltres, sempre és un calvari.»

Una reflexió on paraules com *aficionats*, *afua* i *calvari* fan molt més entenedora l'anàlisi i ajuden a anar més a fons sobre la qüestió. Si haguéssim substituït aquestes tres paraules respectivament per *baix*, *augmenta* i *maldecap*, potser hauríem dit el mateix, però no amb la mateixa claredat. Feue la prova i escriviu el text amb aquestes paraules i compareu els dos textos.

Per a Espinalt, l'ús de les paraules gruixudes en la nostra conversa denuncia «... un estat inconscient de frustra-

ció, per no saber ben bé com dir allò que hom pensa... Dominem poc el sentit de cada mot». I per a Espinalt –que en aquest punt esmenta la coincidència amb Joan Fuster– aquest aire d'aficionats inclina els catalans al sucursalisme.

Amb el retorn de les campanyes electorals i dels seus mítings, l'obra *Pensar en català* (1983) insistirà que a Catalunya no tenim oradors brillants, atès que «tants de segles de tergiversació idiomàtica i psicològica –ve de lluny el rentat de cervell– ens han fet un poble d'expressivitat balba i lacònica. Som sorruts a contracor. Consola pensar que, fa cent anys, encara ho érem més.» Per tant, el rentatge de cervell afecta dos camps clau del comportament humà, l'idiomàtic i el psicològic, com hem dit, en relació dialèctica. Mentre que no hi pot mancar l'irònic comentari nacionalista en relació amb l'oratòria dels veïns: «Mai

no expressen res de substancials, però sempre fan efecte.»

En el recull d'articles *Pensar en català*, Espinalt fa una crítica del llenguatge «hermètic i ple d'ambigüitats», ple d'eufemismes, de què se serveixen la majoria dels polítics catalans (i afegim-hi que anys a venir donaria lloc al llenguatge *políticament correcte*). I es pregunta amb quin objectiu ho fan, ja que aquesta manera de fer (o de dir) podria acabar convertint-los en «uns fantasmes d'ells mateixos». Coincideix en aquest punt amb George Orwell i la doctrina de la *novoparla* de la novel·la especulativa *Mil nou-cents vuitanta quatre*. De fet, els tres principis en què es basava la dictadura d'aquell món de ficció orwellià són presents en la crítica espinaltiana de la dictadura espanyola: el *pensadoble* –control de la realitat mitjançant el control del pensament–, la *mutabilitat* –manipulació constant del passat– i l'esmentada *novoparla* –destrucció dels aspectes semàntics perillosos de l'idioma–. Així, avisa que podem passar de la democràcia «orgànica» a la «democràcia-consens», «sense desnuar cap dels fatídics lligams que són la negació de la llibertat i escanyen els Països Catalans».

La importància de l'accent

Dins l'obra titulada *L'evolució del caràcter català* (1976), Espinalt posa Valentí Almirall com a exemple de la visió de molts analistes de veure el caràcter català absolutament allunyat

de l'oratorïa, atès que l'autor de *Lo catalanisme* arriba a creure que el discurs de Pau Claris, transcrit per l'historiador portuguès Melo, no pot ser autèntic, ja que un català mai no tenia un sermonejar retòric i carregat de frases altisonants. Alhora, elogia Almirall quan aquest copsa els matisos de la manera d'obrar imperant a la Península Ibèrica en què «més enllà de l'idioma que hom parla, el caràcter de la gent és jutjat, en molts topants, pel to o l'accent de la veu». O, com deia Almirall: «Lo qui no sàpiga lo castellà ab l'accent pur dels fills de Castella, o no logri, a l'escriure'l, donant-li los giros que es tenen per castissos i genuïns, no pot esperar consideració ni tan sols misericòrdia.» Opinió que serà reforçada anys a venir per Julio Cambra, un articulista del diari ABC madrileny que cita Espinalt: «A todos los españoles suele indignarnos mucho que los catalanes hablen catalán. Hay algo que todavía os indigna más, y es que hablen en castellano ... este especial deje del catalán lo tomamos como una ofensa. No concebimos que pueda decirse nada espiritual en catalán, nada amable y galante...»

Segurament perquè és molt conscient d'aquesta fòbia anticatalana, Espinalt vol remarcar: «La catalanització comença per l'accent... Un immigrant, al cap d'un quant temps de viure a casa nostra –que ara ja és també la seva–, no sap parlar encara la llengua del país, però ja el sentiu que empra

un castellà amb un accent típic de Catalunya. Fins en barris on gairebé tothom és immigrant, l'accent s'hi entafora, com si la fonètica del país estigués incrustada a la terra.»

En torna a parlar en el llibre ja esmentat *Pensar en català*, on es riu dels oradors que en dir «volem l'autonomia» pronuncien un *volem* poc clar, i es pregunta què és el que fa tan dubitatiu l'accent. Hi respon amb una altra pregunta retòrica: «No deu ser pas culpa de creure poc en la victòria?» Arriba a afirmar que, quan la sonoritat és tan esllanguida, «poden parlar de nació catalana sense anar més enllà del concepte regió».

Preneu-ne nota i revisem què caram acaben de fer més de quatre dirigents polítics que van començar en el 2005 dient –potser a contracor– que Catalunya era una nació i que arribats al 2006 han diluït la nació en el no-res.

L'expressivitat futura

Dins l'obra *Canvis de mentalitat* (1970), C.M. Espinalt afirma que la força suggestiva de les paraules contribueix a fer més viables les accions i ens fa més amos dels nostres objectius: «El llenguatge adequat és un segell que potencialitza el caràcter i sovint determina part d'una manera de procedir.»

Fins i tot parla del pes que juguen l'originalitat, la vulgaritat, l'exotisme o la familiaritat del cognom de cadascú a l'hora d'obrir-se camí en la vida. I té bona part de raó, si m'ho permeteu: *Espinalt* fa més camí que *Muñoz*; *Zapatero* sedueix més que *Rodríguez*; *Felipe* salva el *González*; *Picasso* va apressar-se a esborrar el *Ruiz* i va córrer a posar dues essences al cognom, i jo sé que entre nosaltres *Camardons* té més força que *Solé*...

Però el nostre psicòleg no es queda solament amb el tema del cognom, i sentència: «En una altra mena d'ús i adequació del llenguatge hi ha un primordial secret de la nova educació.» Està convençut que sense enfortir l'expressivitat mancarem de personalitat i fins i tot ens dominaran les màquines. No es tracta de mirar enrere, però la força de la tecnologia «reclama la creació d'una nova filosofia que contesti els interrogants que ella, la tècnica, ha

Dibuixat per C.M. Espi-

sabut plantejar als pensadors contemporanis». Espinalt coincideix amb pedagogs com Neil Postman¹ que el perill més gran de l'home actual és que es deixi dominar per l'oci; d'aquí la necessitat de trobar una nova expressivitat, adient amb els nous temps de la tecnociència totpoderosa.

Espinalt afirma que «no existeix cap idioma prou ric per a poder-nos oferir una paraula exacta per a cada matís del nostre fur intern» i, en el camí per a trobar aquella necessària expressivitat futura, subratlla que és perillós dominar només idiomes bàsics d'unes quantes paraules, i que cal no deixar-se seduir per paraules buides de contingut, com ara «societat de consum»; ens caldran conceptes no tan ambigus.

Dins *L'evolució del caràcter català*, una conferència pronunciada l'any 1972, es mostra optimista en la conclusió d'una reflexió que podríem situar en la línia de la sociolingüística del dir: «La vivacitat creativa del català és fecunda com mai. Fins i tot sap traduir-la millor en paraules.» I és mostra decidit partidari del dir: «ja posem l'èmfasi en el dir, queda lluny el català sec de paraules que pintava Almirall. Escoltem, doncs, com el català, ara, explica les pensades. És positiva la seva evolució».

Tergiversacions semàntiques

Dins *Seny no és tímidesa* (1965), llibre que ja he recomanat als meus

companys de la tribu de la Nació², després de parlar de la tergiversació per part de Jaume Vicens Vives i la seva escola del significat del mot *seny*, bateja aquesta manera d'obrar amb el nom de *barbarismes mentals*, molt pitjors que els barbarismes idiomàtics, que tant han preocupat els gramàtics. Es tracta de la deformació del significat dels mots i les conseqüències que comporta: es tergiversa la cara del seny positiu amb «la careta que se solen posar els tímids i els estrets d'esperit amb l'afany d'excusar, ingènuament, llur defecte». I recolza en allò que ja veia Josep Carner: «molta gent, entre nosaltres, es plau a arborar la bandera del seny com a glorificació de llur poquesa de vitalitat».

Des d'aquest «seny» tímid, mai no s'hauria convocat la manifestació del 18 de febrer del 2006, i potser encara estaríem dins una presó franquista, de la mateixa manera que estem dins la presó espanyola. Per a Espinalt, cal cercar el significat autèntic del mot *seny* al diccionari: sana capacitat mental, justa percepció, apreciació, captinença i actuació, fer les coses en la justa mesura. Però, el *just mig* no és pas la *justa mesura*, malgrat que ho creguin sociòlegs saberuts que no saben apreciar la importància de la manifestació esmentada. L'equilibri del seny no té res a veure amb la definició que en va fer Vicens Vives: «No t'hi emboliquis

–heus ací la divisa del seny davant de qualsevol conjuntura vital», la justificació de la feblesa. Per això, aquest article deu ser d'un arrauxat, d'un esbojarrat. I d'aquí l'encert de proposar el concepte *barbarismes mentals*, que Espinalt defineix així: «quan certes paraules que tenen un abast profund sofreixen, per subterfugis, trampes i rutines, una deformació, el desconcert ideatiu té àmplia ressonància». La conseqüència és que ens fallen els arguments, patim inseguretat, no sabem on recolzar-nos i acabem patint *complex de vençut*. Llegiu Carles M. Espinalt i hauréu fet un primer pas per a superar el complex.

Conclusions

Carles M. Espinalt, que té l'encert de posar al descobert els punts febles de Vicens Vives, centra la seva crítica sobre la importància del llenguatge o de la comunicació en quatre grans temes: a) D'una banda, l'*ànima* del poble que es reflecteix en el recte ús del *concepte*, estretament relacionat amb la importància del *dir*, i l'*expressivitat* marcada per l'oratòria i l'accent.

b) La destrucció idiomàtica afecta l'individu i afecta tot el poble parlant, i, per tant, va acompanyada, en relació dialèctica, de la destrucció psicològica del poble.

c) Destaca la importància de la *suggeriment del dir*, del que hom diu, que, traslladat a l'àmbit dels pobles, pot arribar a fer creure a un poble que és com el veuen els altres; cal, doncs, autodefinir-se sense interferències.

d) La importància del caràcter i la possibilitat de modelar-lo positivament és un punt central del pensament espinaltià, el llenguatge adequat potencia el caràcter i el *poble on hom s'arrela*.

C.M. Espinalt parla també de l'accent i de la importància de l'oratòria en la millora de la capacitat d'anàlisi, de la concreció idiomàtica d'aquesta anàlisi que comporta un bon conreu de l'oratòria. A l'extrem contrari hi hauria l'ambigüitat conceptual, els barbarismes mentals, la feblesa de caràcter... la falsa idea de «seny».◆

¹ Neil Postman, *Divertim-nos fins a morir*, Llibres de l'Índex, 1990.

² J. Solé i Camardons, *Les set tribus de la nació catalana*, Edicions Documenta Balear, 2004.